

Vlaams
Parlement

ingediend op **767** (2020-2021) – Nr. 2
23 juli 2021 (2020-2021)

Verslag

namens de Commissie voor Wonen en Onroerend Erfgoed
uitgebracht door Mercedes Van Volcem en Manuela Van Werde

over de nota van de Vlaamse Regering

ingediend door minister Matthias Diependaele

Visienota Lokaal Onroerenderfgoedbeleid

Samenstelling van de Commissie voor Wonen en Onroerend Erfgoed:

Voorzitter: Kurt De Loor.

Vaste leden:

Allessia Claes, Sarah Smeyers, Nadia Sminate, Manuela Van Werde, Katja Verheyen;
Adeline Blancquaert, Guy D'haeseleer, Kristof Slagmulder;
Vera Jans, Joke Schauvliege;
Gweny De Vroe, Mercedes Van Volcem;
An Moerenhout, Tine Van den Brande;
Kurt De Loor.

Plaatsvervangers:

Inez De Coninck, Liesbeth Homans, Sofie Joosen, Rita Moors, Lorin Parys;
Leo Pieters, Klaas Sloomans, Frieda Verougstraete-Deschacht;
Katrien Partyka, Katrien Schryvers;
Steven Coenegrachts, Jean-Jacques De Gucht;
Ann De Martelaer;
Maxim Veys.

Toegevoegde leden:

Tom De Meester.

Documenten in het dossier:

767 (2020-2021) – Nr. 1: Nota van de Vlaamse Regering

INHOUD

1. Toelichting	4
1.1. Inleiding door de minister	4
1.2. Toelichting door het agentschap Onroerend Erfgoed	5
2. Bespreking	9
2.1. Commentaar van Mercedes Van Volcem	9
2.2. Commentaar van Kristof Slagmulder	11
2.3. Commentaar van Manuela Van Werde	12
2.4. Commentaar van Maxim Veys	13
2.5. Repliek van de minister	14
2.6. Repliek van Piet Geleyns	15
2.7. Reactie van Manuela Van Werde	15
2.8. Reactie van Maxim Veys	15
2.9. Aanvullende repliek van de minister	16
Gebruikte afkortingen	17
Bijlage: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Wonen en Onroerend Erfgoed besprak op 20 mei 2021 de Visienota Lokaal Onroerenderfgoedbeleid met Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed, en Piet Geleyns, beleidsmedewerker en aanspreekpunt Cultureel werelderfgoed bij het agentschap Onroerend Erfgoed.

(Deze vergadering werd als videoconferentie georganiseerd.)

De presentatie bij de toelichting door Piet Geleyns is raadpleegbaar op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

1. Toelichting

1.1. Inleiding door de minister

Minister *Matthias Diependaele* licht de beleidsdoelstellingen van de visienota toe. Hij gaat er prat op dat de Vlaamse Regering een zeer duidelijke visie heeft op waar ze naartoe wil met het beleidsveld Onroerend Erfgoed.

Een van de belangrijkste krachtlijnen is onroerend erfgoed een plaats te geven in onze samenleving, in het dagelijkse leven en de publieke ruimte. Onroerend erfgoed moet een rol en een meerwaarde krijgen die verder gaan dan alleen maar de intrinsieke erfgoedwaarde of het identitaire geschiedkundige verhaal dat het meedraagt. Dat verhaal moet complexloos worden doorgegeven aan de volgende generaties doordat iedereen ermee geconfronteerd wordt in de toekomstige rol van onroerend erfgoed die de visienota beoogt. Dat is het doel, dat niet altijd even gemakkelijk te bereiken is omdat er rond onroerend erfgoed veel gevoeligheden en discussies bestaan.

De minister is ervan overtuigd dat als men alles waarvoor onroerend erfgoed symbool staat, wil doorgeven aan de volgende generaties, die generaties ook moeten zien dat onroerend erfgoed nog steeds een rol speelt in de publieke ruimte en actief een drager is van de verhalen die men wil doorvertellen en die samen de Vlaamse identiteit vormen. Onroerend erfgoed is daarvan de materiële uitdrukking.

Er is onroerend erfgoed dat relevant is voor heel Vlaanderen (bijvoorbeeld het Gravensteen, Het Steen of het Thermae Palace). Daarnaast hebben veel mensen een verbondenheid met lokale gebouwen die niet zo ruim bekend zijn, maar ook een plaats verdienen in het onroerenderfgoedbeleid en de publieke ruimte. Dat goed invullen kan alleen maar lukken door de handen in elkaar te slaan met de lokale besturen. De visienota bekijkt hoe de organisatie van het overleg met de lokale besturen een plaats kan krijgen en welke rol zij kunnen krijgen in de totale visie op onroerend erfgoed.

De minister ontkent alvast dat het zou gaan om het doorschuiven van zijn bevoegdheid naar de lokale besturen. Integendeel, door het nieuwe systeem zal men een veel waardevoller onroerenderfgoedbeleid kunnen voeren. Bovendien zullen de lokale besturen zelf kunnen inschatten hoever ze daarin gaan. Voor sommige gemeenten zal de invulling minimaal zijn, andere zullen zeer enthousiast zijn en daar sterk op inzetten. Die inspanningen wil de minister in deze visie ondersteunen en meer continuïteit geven. De lokale besturen moeten zodoende meer kansen krijgen om invulling te geven aan hun onroerenderfgoedbeleid.

1.2. Toelichting door het agentschap Onroerend Erfgoed

1.2.1. Aanleiding

Piet Geleyns, beleidsmedewerker agentschap Onroerend Erfgoed, gaat dieper in op de ontvangen adviezen en het implementatietraject van de visienota. Onroerend erfgoed is vrij lang een centrale bevoegdheid geweest, maar lokale besturen komen de laatste jaren steeds meer op het terrein. Zij inventariseren zelf, er wordt voorzien in gemeentelijke en provinciale premies en zij hebben meer aandacht voor onroerend erfgoed in hun ruimtelijk beleid, wat positief is.

De Vlaamse overheid probeert dat al een zekere tijd nog meer te stimuleren. Voormalig bevoegd minister Geert Bourgeois introduceerde in 2015 twee instrumenten om de lokale betrokkenheid te verhogen. IOED's zijn een succesverhaal: meer dan twee derde van de Vlaamse gemeenten zijn daar ingestapt. De verwachtingen inzake OEG's werden niet helemaal ingelost.

Er zijn 22 OEG's, maar verschillende steden met een goed uitgebouwde onroerenderfgoeddienst zijn niet ingestapt in dat instrument. De visienota ambieert bijsturing. Het idee is om in de eerste plaats te focussen op OEG's. De ambitie is om de kunststeden en andere steden zover te krijgen dat ze de erkenning als OEG aanvragen.

Ook bij IOED's is een correctie op zijn plaats. Men stelt vast dat er een grote variatie is in het opgenomen takenpakket. De subsidiëring heeft een beetje een onbedoeld effect. Er zijn relatief veel kleine IOED's, wat niet de bedoeling was. De betrokkenheid van lokale besturen verschilt ook sterk. Er zijn IOED's waarin bepaalde gemeenten niet bijdragen.

1.2.2. Kernidee

De visienota vertrekt van het kernidee dat de zorg voor onroerend erfgoed een verantwoordelijkheid is van de Vlaamse en lokale bestuursniveaus. De visienota schuift IOED's en OEG's naar voren als bevoorrechte partners die meer verantwoordelijkheid kunnen opnemen en daarvoor meer ondersteuning krijgen vanuit de Vlaamse overheid. Zo wil men het bewustzijn en de betrokkenheid verhogen, de middelen efficiënter inzetten en de effectiviteit centraal stellen. Het resultaat telt, niet wie er verantwoordelijk voor is. De sterktes van de betrokken bestuursniveaus worden uitgespeeld.

De visienota werkt dat uit in zes operationele thema's en spreekt zich ook uit over de rol van IOED's, naast het meer inzetten op OEG's. De visienota gaat ook in op de financiële ondersteuning voor die twee instrumenten.

1.2.3. Thema 1: Voorbereiden Vlaams onrorenderfgoedbeleid

Inzake de voorbereiding van het onrorenderfgoedbeleid is structurele samenwerking het kernidee. Men wil vaker samenzitten met lokale besturen om dingen te bespreken en beter rekening te houden met lokale noden. IOED's en OEG's zijn partners om de Vlaamse beleidsdoelstellingen te bereiken.

Een uitdaging daarbij is dat er potentieel een groot aantal partners is om mee samen te werken. De aanpak daarvan wordt bekeken met de lokale partners. Een andere uitdaging is het zoeken naar een evenwicht tussen inspraak en zeggenschap en het overtuigen van lokale besturen om de doelstellingen mee op zich te nemen.

1.2.4. *Thema 2: Monitoren en evalueren Vlaams onroerenderfgoedbeleid*

Dit thema zit op dezelfde lijn. Ook hier is structurele samenwerking het uitgangspunt. Als lokale besturen bepaalde taken van de Vlaamse overheid overnemen of aanvullend werken, is het essentieel dat zij mee volgen wat er gebeurt. Hun input en dataverzameling zijn nodig om het beeld te behouden. De juiste tools en procedures moeten worden ontwikkeld om dat voor iedereen zo efficiënt mogelijk te laten gebeuren en om iedereen te kunnen laten gebruikmaken van de verzamelde gegevens.

1.2.5. *Thema 3: Behandelen van toevalsvondsten*

OEG's die dat wensen, kunnen de behandeling van toevalsvondsten op zich nemen volgens de visienota. Zelf archeologisch onderzoek doen is een facultatieve keuze. De visienota stelt dat de behandeling van toevalsvondsten wordt opgenomen voor een volledige lokale bestuursperiode. Volgens de visienota is occasioneel archeologisch onderzoek geen goede manier om samen te werken. Het kan immers nuttig zijn dat OEG's hun eigen expertise inzetten en verder ontwikkelen, dat lokale kennis wordt gevaloriseerd en dat er een publiekswerking wordt opgezet, wat vanuit het lokale niveau beter kan worden aangepakt dan door de Vlaamse overheid. Toevalsvondsten komen echter niet zo vaak voor, er zijn kosten aan verbonden en men moet een erkende archeoloog in dienst hebben of inhuren.

1.2.6. *Thema 4: Inventariseren, vaststellen en rechtsgevolgen*

Inventariseren, vaststellen en daaraan rechtsgevolgen koppelen is een uitgebreid deel van de visienota. Voor het wetenschappelijk inventariseren verandert er niets. De bestaande taakverdeling blijft behouden.

Een aandachtspunt is dat inventariseren de basis vormt voor het beschermingsbeleid, zodat een goede afstemming en samenwerking essentieel zijn. Daartoe moet een centrale databank worden opgezet waarin lokale besturen en IOED's in volle autonomie kunnen werken aan de inventarissen die aan hen worden toegewezen. Het agentschap Onroerend Erfgoed beseft dat het hen daarbij nog meer dan vroeger zal moeten coachen.

Vaststellen gebeurt vandaag exclusief door de Vlaamse overheid. De visienota stelt dat elk bestuursniveau dat een inventaris bijhoudt, ook moet kunnen vaststellen. Dat is een facultatieve keuze die enkel aan OEG's wordt geboden. Kiezen zij daar niet voor, dan blijft de laatste vaststelling door de Vlaamse overheid gelden. Ook de manier waarop de vaststelling gebeurt, moet volgens de visienota nog worden bekeken, maar dat hoeft niet op dezelfde manier als waarop de Vlaamse overheid dat nu doet.

Het belang van de centrale databank is om op één plaats het overzicht te behouden van alle lokaal vastgestelde items. Dat is een opdracht voor het agentschap Onroerend Erfgoed.

Aan de vaststelling kunnen rechtsgevolgen worden gekoppeld, wat vandaag exclusief op Vlaams niveau gebeurt. In de toekomst krijgen OEG's de kans om rechtsgevolgen te koppelen aan de inventarissen die zij zelf hebben vastgesteld. De Vlaamse overheid kan daarnaast ook generieke rechtsgevolgen geven. Het is ook de bedoeling om met de lokale besturen te bespreken welke extra instrumenten zij nodig hebben voor een beter beheer van het vastgestelde onroerend erfgoed.

Het gevolg is dat de aanvullende rechtsgevolgen zullen kunnen verschillen van gemeente tot gemeente. Als dat echter volledig en duidelijk kan worden ontsloten

op een plek die de burger gemakkelijk vindt en waar hij ook zijn weg in vindt, is dat volgens de visienota perfect aanvaardbaar.

Er loopt ook een studie naar de doelmatigheid van de vaststellingen, die binnenkort wordt opgeleverd. Die studie wordt gebruikt om punten inzake vaststellingen en rechtsgevolgen verder uit te klaren.

1.2.7. *Thema 5: Beschermen*

Beschermen heeft het Vlaamse niveau als uitgangspunt en blijft een bevoegdheid op Vlaams niveau. De visienota wil de samenwerking met de lokale besturen op dat vlak veel meer uitbouwen. Het agentschap Onroerend Erfgoed wil in de toekomst samen met de OEG's en IOED's nadenken over thema's en voorstellen van planning voor de minister maken. Ook wanneer een thema wordt aangesneden en een voorstel van selectie voor de minister wordt gemaakt, gebeurt dat samen met de lokale partners. Zij worden dus nauwer betrokken bij de bescherming. Dat maakt het bijvoorbeeld mogelijk om thema's die vooral op lokaal niveau leven, hoger op de agenda te plaatsen. Het voordeel is ook dat lokale kennis, netwerken en nabijheid maximaal worden aangesproken.

De uitdaging is dat er potentieel een groot aantal partners is. Het wordt zoeken naar een goede manier om de samenwerking te realiseren en een evenwicht te vinden tussen inspraak en zeggenschap. Men moet zich er ook bewust van zijn dat het voorbereiden van een bescherming, het onderzoek van een thema en eventueel het aanvullend inventariseren op lokaal niveau, werklast met zich meebrengen.

Inzake het beheer van beschermd vastgoed stelt de visienota eveneens de status quo voorop.

1.2.8. *Thema 6: Handhaving*

Inzake handhaving stelt de visienota voor om niets bruusk te veranderen. De Vlaamse overheid beseft dat er lokale besturen zijn die daarin verder willen gaan, terwijl andere slechts kleine stapjes willen zetten. De visienota erkent dat. Zachte handhaving wordt enkel bij OEG's verplicht. Zij mogen verbalisanten voor onroerend erfgoed aanstellen. Dat kunnen aangestelden zijn die dat combineren met handhaving inzake ruimtelijke ordening, of OEG's kunnen dat in intergemeentelijk verband aanpakken. Er zijn dus mogelijkheden om de impact van die stap beperkt te houden.

De visienota stelt vooral voor om te onderzoeken hoe lokale besturen en de Vlaamse overheid de harde handhaving in complementair verband kunnen aanpakken. Daar zit zeker het idee van diversificatie in. Men wil die complementariteit, rekening houdend met de verschillende ambities, uitspelen, ook bekeken in het ruimere verband van het beleidsdomein Omgeving. Er is nood aan een platform waar alle handhavingsactoren informatie kunnen uitwisselen, maar daaraan wordt ook gewerkt in ruimer verband.

1.2.9. *Rol IOED's*

De bedoeling is dat IOED's verder werken zoals ze bezig zijn door sensibilisering en het ontwikkelen van een draagvlak. De visienota positioneert hen verder nog nadrukkelijker als de ondersteuning van lokale besturen en OEG's, die extra verantwoordelijkheden en taken krijgen.

De visienota wil ook inzetten op schaalvergroting en op versterking van de bestuurskracht van IOED's. Dat past in het project van de regiovorming. Er wordt uitgegaan van 25 IOED's voor heel Vlaanderen als realistisch aantal.

1.2.10. *Financiering van OEG's en IOED's*

Het uitgangspunt voor de financiering is een budgetneutrale operatie: 3,7 miljoen euro, te besteden voor zowel de voortzetting van IOED's als voor nieuwe OEG's, waarbij veel meer de werklast als uitgangspunt wordt genomen voor het bepalen van de structurele subsidie, met daarnaast een projectmatige financiering voor IOED's en OEG's.

1.2.11. *Adviezen SARO, VVSG en NOE*

De visienota werd voor advies voorgelegd aan de SARO, de VVSG en het NOE. De algemene teneur van de adviezen is dat er een algemene evolutie is naar samenwerking, maar dat er nog veel vragen en onduidelijkheden zijn. Andere bedenkingen zijn dat het gaat om een uitgebreider takenpakket, maar dan in dienst van de Vlaamse overheid. Er worden vragen gesteld bij het volwaardige partnerschap. Het is volgens sommigen een onvolledige oefening met niet altijd consequente keuzes. Er wordt aangehaald dat de financiering nog een vraagteken is.

Het voorbereiden van het Vlaamse onroerendergoedbeleid wordt over het algemeen goed ontvangen. Wel wordt er benadrukt dat lokale besturen een volwaardige gesprekspartner moeten zijn.

Het monitoren en evalueren van het Vlaamse onroerendergoedbeleid wordt ook positief onthaald, met de bedenking dat monitoren ook nuttig moet zijn voor de lokale besturen. Het moet van twee kanten komen.

Wat toevalsvondsten betreft, is er de vraag of, als een OEG die gaat onderzoeken, het dan niet logisch is ook de inventaris van archeologische zones door te schuiven naar die OEG. Er is potentieel een grotere financiële impact, met de suggestie dat de keuze niet voor een volledige lokale bestuursperiode moet worden gemaakt, maar dat lokale besturen ook moeten kunnen terugkomen op hun beslissing om die verantwoordelijkheid op te nemen.

Bij het wetenschappelijk inventariseren wordt de werklast aangehaald, maar de centrale databank wordt als een positieve evolutie gezien.

Wat vaststellingen en rechtsgevolgen betreft, evalueert de SARO de visienota veel eerder negatief. De VVSG en het NOE zien er wel potentieel in, op voorwaarde dat er goed wordt overlegd.

Ook inzake het beschermen is er bezorgdheid over de werklast en vindt men dat ad-hochthema's en noodbeschermingen in de toekomst mogelijk moeten blijven.

Inzake het beheer merkt het NOE op dat de taakverdeling misschien inconsequent is. Die situatie wordt vandaag ook al zo ervaren, aangezien er voor het beheer een status quo wordt vooropgesteld.

Inzake het handhaven is het positief dat er wordt ingezet op complementariteit, maar er is nood aan diversificatie. Lokale besturen die meer willen doen, moeten die mogelijkheid krijgen.

Inzake de financiering wordt gesteld dat men moet opletten dat die haalbaar blijft als er meer taken en verantwoordelijkheden komen. Eventueel moeten er middelen worden overgedragen om het haalbaar te maken. Het NOE stelt dat de schaalvergroting die de visienota beoogt misschien op een aantal vlakken een besparing zal opleveren, maar niet noodzakelijk een besparing in het algemeen. De projectmatige financiering wordt als positief ervaren, evenals de coaching door het agentschap Onroerend Erfgoed.

1.2.12. Implementatietraject

De Vlaamse Regering keurde de visienota goed op 26 februari 2021. Het agentschap Onroerend Erfgoed is sindsdien gestart met het implementatietraject, waar de lokale besturen nauw bij worden betrokken. Tot het zomerreces 2021 wordt met hen over verschillende thema's gepraat. Daarna worden met de minister de definitieve keuzes voor de implementatie gemaakt. Vanaf augustus-september 2021 wordt gestart met de voorbereiding van de aanpassing van de regelgeving en van de interne processen bij het agentschap Onroerend Erfgoed, het aanpassen en ontwikkelen van IT-tools enzovoort.

Recent werd er een vrij ruim bijgewoonde online-infosessie gehouden waaraan zo-wat 150 vertegenwoordigers van lokale besturen heel interactief hebben deelgenomen. Het implementatietraject werd er gepresenteerd en er werd dieper ingegaan op een aantal thema's, waarbij al veel input werd verkregen.

Men zal beginnen aan gespreksrondes over de hierboven besproken thema's. Dat wordt aangepakt in groepen van acht tot maximaal tien mensen, met vertegenwoordigers van het agentschap Onroerend Erfgoed en verschillende lokale besturen en IOED's. Die krijgen vooraf een inleidende nota die de relevante passages uit de visienota herneemt en waarin wordt ingegaan op de verschillende adviezen die werden ontvangen en op andere aandachtspunten. Om de discussie op gang te brengen, wordt een aantal specifieke vragen en voorstellen vanwege het agentschap Onroerend Erfgoed meegegeven. De inleidende nota is bedoeld om zo spoedig mogelijk in de discussie te duiken, ook omdat er maar een vijftal vertegenwoordigers van meer dan driehonderd gemeenten en IOED's zullen zijn. Op basis van die nota kunnen zij ook andere gemeenten bevragen via hun intern netwerk, zodat de vertegenwoordigers aan tafel komen met een zo breed mogelijk gedragen mandaat.

Na elke gespreksronde komt er een verslag met de afspraken of met wat er nog op tafel ligt, dat opnieuw met de achterban kan worden gedeeld zodat daarover kan worden teruggekoppeld tegen het volgende gesprek.

Na afloop van het werk in de werkgroepen wordt voor elk thema een rapport gemaakt. Die worden gebundeld in een eindrapport, met ook de eventuele adviezen en feedback die na afloop van de gespreksrondes nog werden ontvangen. Dat eindrapport wordt bezorgd aan de minister om over te gaan tot de politieke validatie.

2. Bespreking

2.1. Commentaar van Mercedes Van Volcem

Mercedes Van Volcem vindt het een goede zaak dat de visienota wordt voorgelegd en dat er een consultatieronde met de gemeenten is geweest. Zij vindt het ook goed dat er wordt gestimuleerd dat zo veel mogelijk gemeenten een zelfstandig onroerenderfgoedbeleid kunnen voeren. Dat bepleit zij ook in haar eigen stad, Brugge.

Er was vroeger veel verzet tegen onroerenderfgoedbeleid in de gemeenten. Het bracht alleen maar lasten, extra personeel en verantwoordelijkheden, maar geen lusten. Er wordt nu een stuk beleid afgewenteld van de Vlaamse overheid op de lokale besturen, maar zij ziet dat anders. Als een stad onroerend erfgoed belangrijk vindt, moet die dat omarmen en proberen zelf zo veel mogelijk te beslissen. Zij vindt het dus goed dat er minder bevoogding komt, maar heeft een aantal bekommernissen.

Het financiële aspect is niet duidelijk. Betekent de budgetneutrale operatie dat OEG's meer worden beloond en er wordt afgenomen van andere gemeenten? Of hoe wordt er gefinancierd?

In Oost-Vlaanderen is geen enkele gemeente een OEG. Van de centrumsteden zijn er slechts drie een OEG. Volgens Mercedes Van Volcem zouden minstens alle centrumsteden een OEG moeten zijn.

Voorts heeft zij het inzake de vaststelling van de inventaris moeilijk met de rol van de OEG's. Die zou men een grotere rol moeten geven en laten beslissen wat er op de lijst komt of wat eraf mag. Zij heeft het er moeilijk mee dat het heel wat rechtsgevolgen heeft als men op die lijst of eraf geraakt. Op de lijst heeft men soms meer mogelijkheden voor bestemming. Aan de andere kant moet men zich misschien meer aan regels houden omtrent het uitzicht, de bouwvergunning enzovoort. Zij vindt de lokale overheid het best geplaats om daarover een openbaar onderzoek te houden. Van de lijst af heeft men minder mogelijkheden qua bestemming, verbouwing enzovoort. Dat heeft grote rechtsgevolgen en dat zou moeten onderhevig zijn aan inspraak. Men zou ook in beroep moeten kunnen gaan bij de bestendige deputatie. De overheid kan dan ook uitleggen waarom zij vindt dat een goed op de inventaris staat of eraf wordt gehaald.

De stad Brugge geeft sinds 1800 premies voor kunst en herstellingen tot 18.750 euro per pand. Er werd 25 à 30 miljoen euro geïnvesteerd in de gevels van panden die bouwkundig erfgoed zijn. Als de minister onroerend erfgoed belangrijk vindt, moeten daarvoor middelen worden vrijgemaakt.

Mercedes Van Volcem pleit er ook voor dat panden die bouwkundig erfgoed zijn, in een OEG een label zouden krijgen, net zoals de Vlaamse monumenten, zodat mensen trots kunnen zijn op het onroerend erfgoed dat zij in eigendom hebben, zij er respect voor hebben, er iets mee willen realiseren en het restaureren met visie.

Meer responsabiliseren betekent ook meer vertrouwen hebben. Zij is het ermee eens dat men eerst aan een aantal voorwaarden moet voldoen voor erkenning. Eens de erkenning verkregen is, moet de Vlaamse overheid echter niet meer alle belangrijke beslissingen nemen of als schoonmoeder optreden. Mercedes Van Volcem bepleit dat het volle vertrouwen wordt gegeven aan de OEG's.

Zij pleit ook voor een vorm van financieel vertrouwen. In Brugge bijvoorbeeld zijn er vijfhonderd monumenten en staan er tienduizend panden op de inventaris onroerend erfgoed. Subsidies moeten worden aangevraagd bij de Vlaamse overheid – waarmee er wel een goede samenwerking is. Een restauratie uitvoeren of een bouwvergunning aanvragen duurt lang, want er zijn ook veel redenen voor vertraging bij de architect, de aannemers enzovoort. Mercedes Van Volcem bepleit dat een OEG een jaarlijks budget krijgt dat wordt besteed aan uitbetalingen op basis van facturen voor de restauratie van panden. Zij denkt aan een enveloppe waarmee men 40 procent van de ingediende facturen kan uitbetalen, zoals bij de renovatiepremie. Anders raakt het Vlaamse budget misschien niet volledig besteed, want aanvragers moeten eerst op een ranglijst geraken en dan zelf ook nog de budgettaire mogelijkheden hebben. De bedoeling is toch dat er geïnvesteerd en gerestaureerd wordt.

Een stad kan het best keuzes maken en beoordelen wat er kan gebeuren in een meerjarenplanning, welke monumenten eerst moeten aangepakt worden en wat de mogelijkheden zijn op het vlak van bouwvergunningen, namelijk wat protest zal oproepen of hinder veroorzaken. Zij bepleit ook dat OEG's het vertrouwen krijgen om vergunningsplichtige werken te beoordelen in grotere dossiers, eventueel op basis van een advies van de Vlaamse overheid. Gemeenten kunnen nu een toe-

lating geven voor bijvoorbeeld gevelwerken, maar in grotere dossiers kunnen zij dat voor exact hetzelfde soort werken dan weer niet. OEG's hebben op hun monumentendienst mensen die met passie werken. Laat hen dan ook zulke dingen beoordelen. Zij zijn het best geplaatst en kunnen het best met de inwoners overleg plegen over de werkwijze.

Mercedes Van Volcem vindt ook dat OEG's een beheersplan zouden moeten kunnen goedkeuren, tenzij wanneer er hogere Vlaamse premies spelen, bijvoorbeeld voor cultuurgoederen. Gemeenten steken daar veel energie in en moeten er minstens actief bij betrokken worden. De spreker vindt dat men de gemeenten meer armslag moet geven, ook bij de opheffing van beschermingen. Nu beslist de Vlaamse overheid daarover, maar waarom zou dat niet via een gezamenlijke strategie of een gemeentelijk instrumentarium kunnen?

Wat het overnemen van alle consequenties van de Vlaamse overheid betreft, bijvoorbeeld de financiële verantwoordelijkheid, heeft Mercedes Van Volcem altijd bepleit dat Brugge een OEG zou worden, maar geef Brugge dan ook meer slagkracht en verantwoordelijkheid. Nu is het vaak zo dat een maatregel die niet populair is het Vlaamse niveau wordt verweten. Een OEG heeft echter ook de plicht om een draagvlak te creëren, te communiceren en beslissingen uit te leggen. Nu is het te tweeslachtig. Zij vraagt de minister om meer middelen, verantwoordelijkheden en beslissingsmacht voor lokale besturen.

Meer specifiek is het belangrijk dat men een erkenning als UNESCO-werelderfgoed krijgt, maar het is soms moeilijk praten met UNESCO. De Vlaamse overheid treedt daarbij op als state party. Vaak worden er zaken opgelegd zonder grondig overleg. Voor Brugge, met een belfort en een begijnhof, heeft dat een enorme impact, bijvoorbeeld de verplichte opmaak van een beheersplan voor de binnenstad als voorwaarde om nog erfgoedpremies te kunnen krijgen. Als de Vlaamse overheid onroerend erfgoed belangrijk vindt, moet er actief worden samengewerkt met belangrijke erfgoedsteden.

Kortom, Mercedes Van Volcem heeft vertrouwen in de minister, maar zou graag ook meer vertrouwen willen voor de diensten Monumentenzorg van de gemeenten zodat men stappen vooruit kan zetten voor een draagvlak voor de realisatie van meer OEG's.

2.2. Commentaar van Kristof Slagmulder

Kristof Slagmulder stelt dat de visienota ingaat op de toekomstige samenwerking van de Vlaamse overheid met de lokale besturen. Het is de ambitie om de gemeenten meer verantwoordelijkheid te geven om een lokaal onroerenderfgoedbeleid uit te stippelen. Dat is een goede doelstelling.

Er werd overleg gepleegd met een beperkt aantal actoren in plaats van een uitgebreid participatietraject te organiseren met zo veel mogelijk partners. Dat zou wellicht geleid hebben tot een breder gedragen visie.

Is er momenteel voldoende expertise aanwezig bij de lokale besturen om alles op een efficiënte manier te organiseren? In de visienota staat dat de Vlaamse overheid een coachende rol op zich neemt. Op zich is dat goed. Gemeentelijke ambtenaren die met onroerend erfgoed bezig zijn, zullen dat goed kunnen gebruiken. Het advies van het NOE pleit voor de oprichting van een steunpunt dat opleidingen kan geven aan lokale ambtenaren. Hoe staat de minister tegenover een dergelijk steunpunt?

De vraag is ook of er voldoende financiële middelen zullen zijn om dit goed georganiseerd te krijgen bij gemeenten die willen inzetten op een sterk onroerend-

erfgoedbeleid. Daar bestaan twijfels over. De spreker vreest dat dat niet gegarandeerd is. Het risico bestaat dat lokale besturen andere beleidskeuzes zullen maken als de financiële middelen er niet zijn, zoals de minister zelf aangeeft in de visienota: de subsidies voor kleinere gemeenten zullen niet volstaan om autonoom te functioneren als erkende OEG.

Er wordt ook voorzien in projectmatige financiering. De bedenking daarbij is dat er geen structurele financiering is voor de basiswerking of voor de aanvulling van eventuele structurele tekorten waar de betrokken organisaties nu mee te maken hebben. Er komt het best zo snel mogelijk meer duidelijkheid over de financiering en de personeelsbezetting zodat de lokale besturen, IOED's en OEG's een goede inschatting kunnen maken van de budgettering en de werklust.

In het advies van het NOE staat ook dat de visienota voornamelijk de focus legt op de taken en bevoegdheden van IOED's en OEG's, maar dat er niet dieper wordt ingegaan op de doelmatigheid van de huidige taakverdeling tussen het agentschap Onroerend Erfgoed en de OEG's en op de onderliggende processen, waardoor veel kansen onbenut blijven en er administratieve verrommeling dreigt. Wat is de reactie van de minister daarop?

Kristof Slagmulder mist een beetje de samenwerking met de lokale erfgoedverenigingen die vaak uit heel gepassioneerde mensen bestaan, die veel tijd en energie steken in de bescherming van onroerend erfgoed en die heel wat expertise hebben. De spreker had dat liever wat concreter gezien.

Burgerparticipatie vindt hij belangrijk. Elke gemeente heeft haar specifieke achtergrond. Het is belangrijk dat burgers voldoende worden betrokken bij het lokale onroerenderfgoedbeleid. De voorbije maanden waren er verschillende voorbeelden van onroerend erfgoed dat wordt aangepast of zelfs verminkt, bijvoorbeeld Het Steen en het Gravensteen, en waar veel protest tegen kwam. Daar zou men het best zo veel mogelijk rekening mee houden.

Over de harde en zachte handhaving zegt het advies van het NOE dat het doorschuiven van die Vlaamse bevoegdheid naar het lokale niveau niet voor elke gemeente een structurele oplossing is. Dat vraagt een gedifferentieerde aanpak. Gemeenten zouden daaromtrent afspraken moeten kunnen maken met de Vlaamse overheid. Is die gedifferentieerde aanpak voldoende aanwezig?

Wat de timing betreft, wil de minister de aanpassing van de regelgeving klaar hebben tegen 2023. Kristof Slagmulder is benieuwd of dat haalbaar is.

2.3. Commentaar van Manuela Van Werde

Manuela Van Werde vindt het positief dat onroerend erfgoed dichterbij de bevolking wordt gebracht door er een gedeelde bevoegdheid van te maken. Erfgoedzorg is heel belangrijk. Lokale besturen leven tussen hun erfgoed en kunnen de vinger aan de pols houden.

Inzake financiering van de IOED's is het een goede zaak dat die op basis van de opgenomen taken zal gebeuren. De afbakening van taken zal duidelijk maken waarvoor men bij een IOED of een OEG terecht kan. Dat is nu misschien niet overal het geval. Duidelijkheid daarover lijkt voor de spreker het begin van een goed lokaal verankerd onroerenderfgoedbeleid.

IOED's en OEG's zijn bezorgd over de timing van de implementatie tegen 2023. Dat valt in het midden van de lokale bestuursperiode. De meerjarenbegrotingen van de lokale besturen zijn al opgemaakt, evenals de samenwerkingsovereenkomsten met de IOED's. Begrijpt de minister die bezorgdheid? Wat met de lopende

overeenkomsten tussen de erkende IOED's en de Vlaamse overheid, die lopen van 2021 tot 2026?

Manuela Van Werde heeft een bedenking bij het beleid op twee snelheden. Er zijn OEG's en er zijn gemeenten die zijn aangesloten bij een IOED, of die helemaal geen onroerenderfgoedbeleid voeren. Ziet de minister extra initiatieven voor lokale besturen om een lokaal onroerenderfgoedbeleid uit te bouwen? Wordt er voorzien in extra stimulansen voor lokale besturen om zich te laten erkennen als OEG, buiten de extra verantwoordelijkheid en structurele subsidie? Hoe snel verwacht de minister de centrumsteden aan boord te krijgen?

De spreker heeft opgevangen en vond het wat vreemd dat er lokaal niet overal op dezelfde manier als op Vlaams niveau hoeft vastgesteld te worden. Zou het niet veel efficiënter zijn als alle lokale besturen onderling op dezelfde manier zouden vaststellen? Dat vereenvoudigt toch de zaken, meent zij.

De spreker besluit dat er een mooi verhaal kan groeien als lokale besturen het onroerenderfgoedbeleid opnemen en eraan werken. Zij begrijpt de bezorgdheden van de IOED's en de lokale besturen op dit moment. Wat nieuw is, brengt onzekerheden met zich mee. Zij hoopt dat onroerend erfgoed een vaste waarde wordt in het lokale beleid en dat de middelen gegarandeerd blijven bij de wissel van de macht.

2.4. Commentaar van Maxim Veys

Maxim Veys verklaart dat de rode draad voor Vooruit is dat dit er niet op neerkomt dat er geen financiële ondersteuning volgt op het doorschuiven van taken. In de visienota wordt dat niet volledig hard gemaakt. Heeft de minister al zicht op de financiering? Op het terrein hoort men dat het minder zal zijn. Hoe zit dat?

Als gemeenten extra taken krijgen, gaat een deel van de middelen van de Vlaamse overheid naar de gemeenten, maar wat met het personeel? Er zijn specifieke taken die specifieke expertise vergen. Het verschilt van gemeente tot gemeente hoeveel personeel men daarop moet zetten. Zijn er overdrachten of detacheringen, worden er mensen specifiek ingezet?

Het vaststellen van de inventaris moet misschien niet noodzakelijk gebeuren zoals de Vlaamse overheid dat nu doet. Welke specifieke zaken zouden de lokale besturen dan anders moeten doen? Wat is de impact daarvan? Waarom doet de Vlaamse overheid dat dan nog wel? Zijn er geen risico's? Het gaat in tegen het traditionele beeld van de Vlaamse overheid die centraliseert en uniformiseert. In dezen valt daar misschien toch wat voor te zeggen.

Kan de minister garanderen dat lokale besturen bij de uitbouw van hun onroerenderfgoedbeleid niet gedwongen worden zich louter op financiële overwegingen te baseren? Wat als dat ertoe leidt dat enkel projecten met commercieel of toeristisch potentieel het nog halen, of moet men het breder trekken? De molen op het Sint-Annastrand in Antwerpen bijvoorbeeld zou mogelijk naar een andere plek worden verplaatst omdat dat interessanter is voor Japanse toeristen. Hoe zwaar moet het financiële aspect doorwegen?

Wat samenwerking met alle betrokkenen betreft, worden er gesprekken over thema's georganiseerd en volgt er nog een dieptetraject. Wat met de provincies? Die worden wel vernoemd in de visienota, maar niet als partner voor overleg. Als men wil dat alle gemeenten volop inzetten op onroerend erfgoed, hebben de provincies daar blijvend een belangrijke rol te spelen. Worden zij meegenomen in het traject of moeten ze dat vanop afstand volgen?

2.5. Repliek van de minister

De minister verklaart dat hij ook met de stad Brugge heeft overlegd. Dat was een kandidaat-OEG nog voordat de visienota werd bekendgemaakt. Het is kenschetsend dat Mercedes Van Volcem en Kristof Slagmulder elkaar een beetje tegenspreken. Een stad als Brugge heeft een onvoorstelbaar erfgoed van wereldfaam. Kristof Slagmulder wees erop dat het niet voor elke gemeente even evident is om die taken op zich te nemen. De minister stelt duidelijk dat gemeenten de keuze hebben in welke mate ze hier instappen en ervan gebruikmaken. Er is een gedifferentieerde aanpak, want de ene gemeente is de andere niet.

Wat de financiering betreft, is budgetneutraliteit de bedoeling. Wat nu naar de IOED's gaat, zal worden gedeeld met de OEG's vanaf de implementatie. Dat is dus geen besparing. Als er meer gemeenten in IOED's stappen of er meer OEG's zouden komen zodat ze heel Vlaanderen dekken, wat nu niet het geval is, zal er zelfs in een dik miljoen euro extra moeten worden voorzien.

Bij het vaststellen van de inventaris hoort al een openbaar onderzoek. Meer middelen vrijmaken betekent dat men dat geld elders niet kan uitgeven. Men moet prioriteiten vaststellen en middelen vrijmaken, maar het is evident dat dat niet in een vingerknip gebeurt. Op dit moment geeft de Vlaamse overheid middelen voor monumenten, niet voor een inventaris. Er zijn wel middelen voor een erfgoedlening, waarvan mensen met een eigendom dat op de inventaris staat kunnen gebruikmaken voor restauratie, maar zij krijgen geen premie. Lokale besturen kunnen eventueel wel een premie geven, zoals bijvoorbeeld Koksijde. Een plaatje bevestigen als erkenning is ook mogelijk. Dat gebeurt bijvoorbeeld al in Mechelen en Merksplas.

Lokale besturen worden altijd betrokken bij het beschermen of declasseren. Hun input en mening worden gevraagd. De visienota is een eerste stap in de vernieuwde samenwerking met lokale besturen. Wat de minister betreft, kan men daaruit leren en kunnen er gerust nog volgende stappen volgen om de lokale besturen meer bevoegdheden te geven. Dat kan men het best traag doen, omdat er een breed scala is van lokale besturen die al dan niet veel onroerend erfgoed hebben of er al dan niet veel beleid rond voeren. Men kan dus het best stap voor stap werken, maar de minister staat daarvoor open.

De opmerking over de expertise bij lokale besturen was terecht. Waar die minder aanwezig is, kunnen ze echter in een IOED stappen. Dat systeem ondervangt dat en werkt zeer goed.

Dat er zeer grote verschillen kunnen zijn, dat is nu eenmaal de lokale autonomie. De minister zal gemeenten dus niet verplichten om meer onroerenderfgoedbeleid te voeren. Sommige gemeenten zetten daar heel veel op in en bereiken prachtige resultaten. Er is geen verplichting om dit systeem meteen een maximale invulling te geven.

De minister begrijpt het punt inzake de onroerenderfgoedverenigingen, maar vindt dat men ze niet mag overreglementeren of in een keurslijf steken. In veel gemeenten groeien en bloeien er prachtige initiatieven van onderuit. Hij wil die niet verplichten aan voorwaarden te voldoen of hen in regelgeving vatten.

Inzake de timing is het hetzelfde bij elke hervorming. De grootteorde van de juridische of personeelsimplicaties is hier echter niet te vergelijken met bijvoorbeeld die van de vorming van de woonmaatschappijen. Er wordt getracht de timing aan te houden en met bekwame spoed te werken.

De minister wil de centrumsteden graag aan boord krijgen. Sommige lopen al voorop: bijvoorbeeld Leuven doet schitterend werk. Er wordt ook nagedacht over een pilootproject om OEG's meer bevoegdheid te geven over de eigen invulling van de middelen, door middel van omslagfinanciering. De minister wil centrumsteden zo verleiden om aan boord te komen. Bij meer bevoegdheid hoort meer verantwoordelijkheid. Een van de belangrijkste stimulansen blijkt te zijn dat OEG's zelf de inventaris kunnen aanvullen.

Inzake de verschillende manieren van vaststellen, kunnen gemeenten de werkwijze van de Vlaamse overheid kopiëren. Zij moeten niet van nul beginnen. Lokale besturen kunnen zelf inschatten in welke mate ze dat doen, bijvoorbeeld door het te koppelen aan gemeentelijke verordeningen rond stedenbouw.

Inzake de middelen is er geen doorschuifoperatie van taken naar de lokale besturen, maar gaat het om het herinvullen van de gedeelde verantwoordelijkheid tussen de lokale besturen en de Vlaamse overheid. Tijdens de vorige zittingsperiode ging er ongeveer 15 miljard euro naar de lokale besturen, tijdens de huidige zittingsperiode 20 miljard. Die verhoging met een derde is substantieel. Dat betekent ook dat men niet voor elk aandachtspunt nog extra middelen kan overhevelen.

Wat het commerciële aspect betreft, heeft de minister de vraag niet goed begrepen. Onroerend erfgoed mag alleszins ook iets zijn waarmee wordt uitgepakt om toeristen te lokken. Wij mogen best trots zijn op het Vlaamse onroerend erfgoed.

2.6. Repliek van Piet Geleyns

Piet Geleyns vult aan dat dat vaststellen relatief eenvoudig is. Het agentschap Onroerend Erfgoed heeft niet echt een procedure waaraan dingen kunnen worden vastgeknoopt. Het agentschap heeft een vaste procedure moeten ontwikkelen om vaststellingen juridisch rond te krijgen. Voor lokale besturen is dat anders. Zij beschikken bijvoorbeeld over stedenbouwkundige verordeningen of de opmaak van een RUP, wat hen toelaat een juridisch statuut toe te kennen en de procedure te koppelen aan een openbaar onderzoek, wat men in zo'n situatie verwacht.

De visienota laat lokale besturen kiezen wat hen het beste uitkomt. Men geeft hen daarin vrijheid. Zij kunnen de Vlaamse procedure volgen of iets apart organiseren met een openbaar onderzoek of het integreren in de herziening van een stedenbouwkundige verordening of een ander juridisch instrument. Zo wordt de vaststelling ook onderworpen aan een openbaar onderzoek en alle noodzakelijke juridische checks and balances. Leuven en Mechelen bijvoorbeeld hebben het statuut toegekend via een verordening. Er is dus al een zekere ervaring mee op lokaal niveau, los van wat de visienota nu voorstelt. Het is nu aan het agentschap Onroerend Erfgoed en misschien het NOE om best practices te verzamelen en aan de lokale besturen manieren aan te bieden waarop zij het kunnen aanpakken.

2.7. Reactie van Manuela Van Werde

Manuela Van Werde herhaalt haar vraag over de bezorgdheid van IOED's en lokale besturen over de timing van de implementatie tegen 2023, midden in een lokale bestuursperiode, waarvoor de meerjarenbegroting al is opgemaakt, en midden in de samenwerkingsovereenkomsten tussen de IOED's en de Vlaamse overheid, die lopen van 2021 tot 2026. Dat kan moeilijk liggen. Wat met de lopende overeenkomsten?

2.8. Reactie van Maxim Veys

Maxim Veys herhaalt zijn vraag of er personeelsoverdrachten komen.

Hij had ook een vraag over de erfgoedwaarde op zich en erfgoed waar men commercieel of toeristisch wat mee aankan. Dat is niet altijd hetzelfde. Men kan zich de bedenking maken of lokale besturen in de toekomst financiële motieven niet vaker zullen laten doorwegen dan de erfgoedwaarde. De beslissing over de Boelwerfkraan in Temse bijvoorbeeld, wil de minister overlaten aan de gemeente. Het valt af te wachten hoe hoog de financiering voor de lokale besturen ligt, maar hoe zal die vermijden dat alleen projecten met een toeristisch of commercieel potentieel het nog halen? Het is belangrijk om dat langetermijnperspectief te hebben in de visienota. Is de minister daar bezorgd over? Hoe wil hij garanderen dat dat niet gebeurt?

Maxim Veys herhaalt ten slotte zijn vraag over de rol van de provincies in het toekomstige traject.

2.9. Aanvullende repliek van de minister

De minister antwoordt dat het een visienota en dus het grotere kader betreft, dat nog verder moet worden uitgewerkt. Uiteraard zijn er dus nog vragen en onduidelijkheden.

Er wordt niet geraakt aan de lopende overeenkomsten. Er komt geen overdracht van personeel. Het wordt aan de lokale besturen overgelaten in welke mate zij inzetten op onroerend erfgoed, op basis van lokale motieven.

Of de lokale besturen meer de nadruk zullen leggen op commerciële doeleinden dan op erfgoedwaarde, maakt deel uit van de lokale autonomie, maar de Vlaamse bescherming van monumenten blijft wel degelijk overeind. De lokale besturen zullen daarbij inspraak hebben maar de uiteindelijke beslissing daarover wordt op Vlaams niveau genomen. Het is voorts aan de lokale besturen om te bekijken wat ze kunnen doen voor zaken die niet in aanmerking komen voor bescherming op Vlaams niveau en welke criteria ze daarbij hanteren.

De rol van de provincies op het vlak van onroerend erfgoed is vandaag zeer beperkt en zij zullen daar in de toekomst evenmin een actieve rol in krijgen. Er bestaat immers een grote diversiteit tussen OEG's en kleinere gemeenten, die wat meer of wat minder inzetten op onroerend erfgoed. Daarbij ook nog een tussenliggende overheid inschakelen, zou de werking zeker niet verbeteren.

Kurt DE LOOR,
voorzitter

Mercedes VAN VOLCEM
Manuela VAN WERDE,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

IOED	intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst
IT	informatietechnologie
NOE	Netwerk Onroerend Erfgoed
OEG	onroerenderfgoedgemeente
RUP	ruimtelijk uitvoeringsplan
SARO	Strategische Adviesraad Ruimtelijke Ordening - Onroerend Erfgoed
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten